

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

MEZO-KURUMLAR: TANIM, İŞLEYİŞ VE EKONOMİDEKİ ÖNEMİ*

Yıldırım Beyazıt ÇİÇEN¹

Dr. Öğr. Üyesi

Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ybcicen@gumushane.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-3425-280X

Özet

Literatürde Kurumsal İktisat ve bunu takip eden ekoller ağırlıklı olarak makro ve mikro kurumlar üzerinde çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmada literatürde ihmal edilen mezo-kurumların teorisi, işleyişi ve önemi üzerinde durulmuştur. Bu anlamda yapılan bu çalışma Türkçe kurumsal iktisat literatürüne katkı sağlayacaktır. Çalışmada öncelikle makro-mezo-mikro düzeyde kurumsal katmanlar ve arasındaki bağlantılar anlatılmıştır. Bu bağlantıların keşfi için üç yeni kavramdan bahsedilmiştir: Kurumsal bağlantı, kurumsal tamamlayıcılık, kurumsal uyum. Ardından mezo-kurumların işleyişinde karar ve mülkiyet haklarında kurumsal görev dağılımına dair mekanizmalar, merkezileştirme derecesine göre şekil yardımıyla anlatılmıştır. Ayrıca kamu sektörünün performansının artırılması için gerekli politika önerileri bu aşamada sunulmuştur. Diğer bir alt başlıkta heteredoks mezo-ekonomik kurumlar dört başlık halinde detaylandırılmıştır. Bunlar yerleştirilmiş yapıların mezo-ekonomisi, ağ yapıların mezo-ekonomisi, kurumsal mezo-ekonomi ve yeniden üretim mezo-ekonomisi şeklindedir. Son olarak mezo-kurumların önemi ve gerekliliği farklı örnekler üzerinden detaylandırılmıştır.

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** ybcicen@gumushane.edu.tr

Atf (APA): Çiçen, Y. B., (2020), Mezo-Kurumlar: Tanım, İşleyiş ve Ekonomideki Önemi, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 12 (2): 147-160.

Lisans: Bu makalenin kullanım izni Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumlar, Mezo-kurumlar, Kurumsal katmanlar.

Alan Tanımı: Kurumlar (Mikro İktisat)

MESO-INSTITUTIONS: DEFINITION, FUNCTIONING AND ITS IMPORTANCE IN ECONOMICS

Abstract

In the literature, Institutional Economics and the following schools have mainly worked on macro and micro institutions. In this study; the theory, functioning and importance of meso-institutions that are neglected in the literature are emphasized. In this sense, this study will contribute to the Turkish institutional economics literatüre. In the study, primarily the institutional layers at the macro-meso-micro level and the connections between them are explained. Three new concepts were mentioned for the discovery of these connections: Institutional interconnectivity, institutional complementarity, and institutional alignment. Then, the mechanisms regarding the institutional distribution of duties in decision and property rights in the functioning of meso-institutions are explained with the help of figures according to the degree of centralization. In addition, policy recommendations required to increase the performance of the public sector are presented at this stage. In another subtitle, heterodox meso-economic institutions are detailed under four headings. These are the meso-economics of localized structures, meso-economics of networks structures, institutional meso-economics and the meso-economics of reproduction. Finally, the importance and necessity of meso-institutions are detailed through different examples.

Key Words: Institutions, Meso-institutions, Institutional layers.

Jel Codes: D02, D04

1. GİRİŞ

Kurumsal ve Organizasyonel İktisat (KOİ)² son dönemde iktisat literatürüne en önemli katkılar yapan disiplinler arası okullardan bir tanesidir. Bu anlamda Ronald Coase, Douglass C. North, Olivier E. Williamson, Elinor Ostrom, Oliver Hart ve Bengt Holmström gibi önemli iktisatçıların öncülüğünde KOİ, kurumları merkezine alarak Neoklasik İktisat'ın bu zamana değin net olarak açıklayamadığı piyasaların işleyişini dinamik bir anlayışla açıklamıştır. Bu noktada KOİ özellikle literatürde kurumlar, kurumsal değişim, işlem maliyetleri, sınırlı rasyonalite,

² KOİ okulunun önceki ismi Yeni Kurumsal İktisat'tır. 2015 yılının sonundan itibaren KOİ ismiyle yola devam etmektedir (Çiçen, 2020: 10).

mülkiyet hakları, eksik sözleşmeler ve organizasyon teorisi konularıyla büyüme, kalkınma, yönetim ve firma yönetimi gibi alanlarda önemli araştırmalar gerçekleştirmiştir (Çetin, 2016; Çiçen, 2020).

KOI'nin dinamik ve hızla gelişen literatürü, son dönemde iki temel konu üzerinde odaklanmaktadır: Hibrit düzenlemeler ve mezo-kurumlar. Hibritler, yasal özerk kuruluşlar olan melez yapılar olarak ifade edilebilir. Hibritlere örnek olarak kooperatifler, marka kiralamalar (franchising), stratejik ittifaklar ve tedarik sağlayıcı firmalar örnek verilebilir. Hibritlerin modern organizasyon ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir (Haigh ve Hoffman, 2012, 133).

Bu çalışmada özellikle mezo-kurumlar ve bu kurumların işleyişi anlatılacaktır. Temel olarak mezo-kurumlar; makro-kurumlar (genel kurallar) ve mikro-kurumlar (organizasyonel düzenlemeler) arasındaki orta katmanı oluşturan örgütsel yapılar ve spesifik kurallardır (Menard, 2017: 2). Diğer bir tanımda mezo-kurumlar, kurumsal ayrılmayla birlikte yeni ve daha sağlam kurumların gelişimi arasındaki boşluğu dolduran nispeten zayıf, ara kurum biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Kurumsal değişimden kaynaklanan karışıklıkta mezo-kurumlar nasıl yön bulacağımıza dair ipuçları sunmaktadır (Droege ve Johnson, 2007: 81-84). Kurumsal çevreyi dikkate alan analizler çoğunlukla genel yasalar düzeyiyle sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmada işletmelerin (operatörlerin) hizmeti fiilen organize ettiği ve sunduğu mikro düzey ile kullanıcıların yararlanabileceği koşullar ve bu faaliyetleri çerçeveleyen kuralların ve normların gömülü olduğu makro düzey arasında bağlantı kurmada kilit rol oynayan ve mezo-kurumlar olarak nitelendirilen daha spesifik kurumsal düzenlemelere yer veren bir çerçeve sunulacaktır.

Ekonominin mezo-düzeve daha fazla tahsis edilmesi fikri, heteredoks düşünceye ait okulları savunan iktisatçılar arasında (özellikle Kurumsal ve Evrimsel İktisat düşüncesine sahip ekollerde) daha fazla taraftar bulmaktadır (Dopfer vd., 2004: 265). Böylelikle ilgili var olan teorik kurumsal anlayışın sınırları genişleyecektir. Mezo-kurumlar teorisinin gelişimiyle, ekonomide geleneksel görüşlere kurallar ve normların eklenmesiyle aşağıdan yukarıya doğru bir süreç sağlanırken, aynı zamanda makro düzeyde geliştirilen resmi kurumsal normların var olan kurumsal yapıya uyarlanması için yukarıdan aşağıya doğru olan süreçler işletilir. Ayrıca mezo-kurumlar formel ve enformel kurumsal dönüşümler için stratejik omurga yapıları olarak düşünülebilir. Bu noktada Claude Menard'ın mezo-kurumlar teorisi, kurumsal tasarım ve reform teorisi gibi alanlarda kullanılabilecektir (Kruglova, 2018: 50).

2. MEZO-KURUMLAR

Douglass North, kurumları "insanların kendi aralarındaki etkileşimini şekillendirmek için tasarladıkları her türlü kısıtlama" olarak tanımlamıştır. Kurumlar bu rolü kurallar oluşturarak ve/veya normları resmileştirerek ve bunları uygulamak yoluyla gerçekleştirirler. Kurumlar böylelikle belirsizliği azaltarak ve işlem maliyetlerini minimize ederek piyasada güvence sağlamaktadır. Literatürde politik sistemlerden, yargı ve idareye kadar bu tür konularla ilgilenen "makro kurumlar" hakkında bol miktarda çalışma bulunmaktadır. Makro düzeyde tanımlanan kuralları ve normları uygulamak ve izlemek için gereken özel kurumsal düzenlemeler söz konusu olduğunda, literatür sadece düzenleyici kurumlara odaklanmıştır. Ancak bu noktada makro kurumsal düzeyde tanımlanan oyunun genel kurallarının ve mikro düzeyde işlemleri organize eden işletmelerle etkileşime giren mezo-kurumlar gözden kaçmaktadır. Mezo-kurumlar konusunda zenginleştirilmiş bir çerçeveye ihtiyaç bulunmaktadır (Kim, Wennberg ve Croidieu, 2016: 286). Kurumsal katmanlar arasındaki uyumsuzluklar ekonomide kaynak tahsisinde, teknoloji gelişiminde ve ekonomide sektörel performans açısından olumsuz etkiler oluşturabilir (Vinholis vd., 2020: 4-5).

Mezo-kurumlar, işletmecileri (piyasadaki aktörleri) ve genel kuralları birbirine bağlayan orta düzeydir. Mezo-kurumlar, kuralların ve hakların yorumlandığı ve uygulandığı, böylece paydaşlar arasındaki olası işlemlerin alanını çerçeveleyen düzenlemeler olarak tanımlanır. Yerel veya bölgesel düzeylerde (örneğin, belediye yetkilileri) tanımlanan ve uygulanan kurallar olmasına rağmen mezo-kurumlar kavramı bir mekânsal boyuta atıfta bulunmamaktadır. Mezo-kurumlar, içme suyu gibi hizmetlerin fiili organizasyonuna sosyal altyapıyı sağlayan düzenlemeler olarak örneklenebilir. Sektör düzenleyicileri, bölgesel kuruluşlar, özel operatörleri (işletmeleri) denetleyen kamu büroları, düzenleyici işlevlerine ve yetki alanlarına göre farklılık gösteren mezo-kurum örnekleridir. Şekil 1, bahsedilen bu ara düzenlemeleri, kurumsal katmanların genel çerçevesi içinde göstermektedir. Buna göre farklılaştırılmış koşulları anlamak için genel kurallardan daha fazlasını analiz etmek gereklidir. Tamamlayıcı kurumsal düzenlemeler, bu makro ve mikro düzeyler arasındaki boşluğu doldurmalıdır (Menard, 2017: 2-3).

Şekil 1. Kurumsal Katmanlar

Kurumlar	Makro-Kurumlar (Hakları belirleyen genel kurallar ve bunların tahsisine ilişkin usuller)
	Mezo-Kurumlar (Olası işlemlerin etki alanını tanımlayan belirli kuralları belirleme ve uygulama)
	Mikro-Kurumlar (Bu kurallar dahilinde işlemlerin fiili organizasyonu)

Kaynak: Menard, 2017: 3

Kurumsal çevre (makro kurumlar) ile organizasyonel düzenlemeler (mikro kurumlar) arasındaki bağlantıdan orta katmanın sorumludur (Oliveira, 2019: 21). Kurumsal katmanlar incelendiğinde makro kurumlar, hakları belirleyen genel kurallar ve bunların tahsisine ilişkin usullerdir. Mezo-kurumlar, olası işlemlerin alanını sınırlandıran belirli kuralları belirlemekte ve uygulamaktadır. Mikro kurumlar belirlenen bu kurallarla işlemlerin gerçekleştirildiği organizasyondur. Mezo-kurumlar, makro ve mikro kurumlar arasında uygun şekilde karakterize edilebilir. Örneğin makro düzeyde tesis edilen mülkiyet hakları (özelleştirmeyi çerçeveleyen yasalar veya kamu-özel ortaklıkları gibi), bu hakların kabul edilebilir kullanımını tanımlamak, uygulamak ve kontrol etmek için özel araçlar gerektirir (Menard, 2017: 3).

Literatür incelendiğinde bahsedilen üç katman arasındaki ilişkiyi detaylandıran sistematik bir yaklaşım hala eksiktir. Makro, mezo ve mikro kurumlar arasında ilişkinin nasıl yürüdüğünün anlaşılır kılınması, yeni önemli ayrıntıların keşfedilmesini de sağlayacaktır. Oliveira (2019) çalışmasında kurumsal katmanların nasıl ilişki içerisinde olduklarını keşfetmek için üç yeni kavram sunmaktadır: Kurumsal bağlantı, kurumsal tamamlayıcılık, kurumsal uyum. Bu kavramlar kaynakların oluşturulması, uygulanması ve kuralların işlevsel hale getirilmesinde işlem maliyetleri üzerinden bir verimlilik perspektifine dayanmaktadır. Burada önerilen kavramsal çerçeveye göre, kurumsal katmanların etkinliği ve kuralların meşruiyeti verimli kurumlar yoluyla işlem maliyetlerini

düşürmektedir. Bu üç kavramın kısa açıklamaları şu şekildedir (Oliveira, 2019: 23-24):

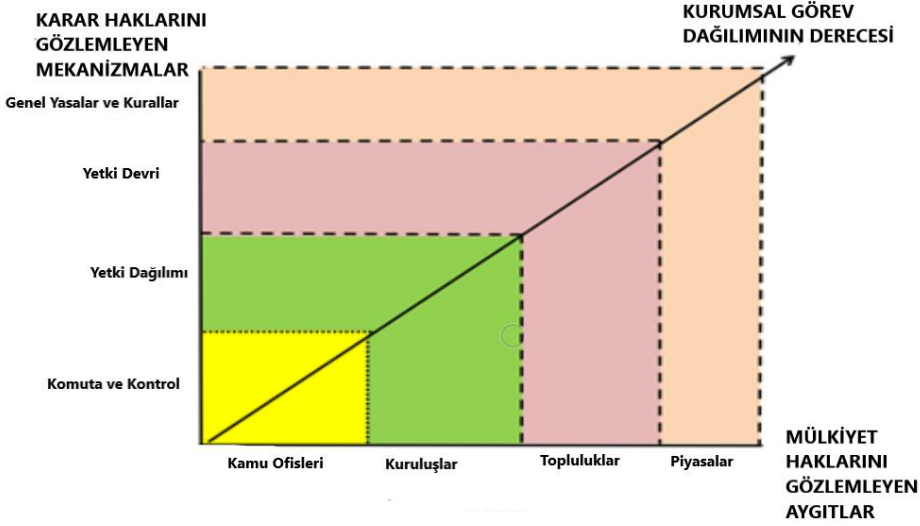
- Kurumsal bağlantı, bu üç katman arasındaki dikey ilişkiye işaret etmektedir. Her bir adımda kuralların oluşturulması (makro), uygulanması (mezo) ve operasyonel hale getirilmesi (mikro) aşamalarında bilgi ve iletişimi özelleştirilmiş kaynaklara (insan sermayesi ve bilgi vb.) bağlı kılar.
- Kurumsal tamamlayıcılık, üç katman içindeki yatay ilişkiyi ifade etmektedir. Özelleştirilmiş faaliyetin boyutu açısından aynı katman içerisinde belirgin varlıklar oluşturulmalıdır. Her seviyedeki varlıkları sınırlayan unsur, ölçek ekonomileri ve işlem maliyetleridir. Katmanlar; aynı seviyeden varlıklar kendilerini ayrı fakat bağlantılı kurallar oluşturarak (makro), farklı varlıklarda aynı kuralların farklı bölümlerini uygulayarak (mezo) ve aynı pazardaki temsilcilerin tercihlerinden kaynaklanan farklılıklar sebebiyle aynı kuralları farklı yollarla operasyonel hale getirerek (mikro) ihtiyaca göre kendilerini tamamlayabilirler.
- Kurumsal uyum, her bir katman arasındaki ilişkiyi ve söz konusu kurallara ilişkin teknolojik sınırları ifade etmektedir. Bu sınırlar sadece kuralların oluşturulması için önemli değildir, aynı zamanda uygulama ve operasyonel hale getirme açısından da önemlidir. Örneğin bir düzenleme, teknik parametrelerin kalitesini tanımlarken mezo-kurumların bağlı olduğu kurallara uyulup uyulmadığını analiz ve gözlemlerken mevcut teknolojileri dikkate almalıdır.

2.1. Mezo-Kurumların İşleyişi

Mezo-kurumlara ilişkin teorik çerçeve Şekil 2’de özetlenmektedir. Yatay eksen, mülkiyet haklarını izleyen aygıtlar (araçlar), bu haklar ve ilgili varlıklar üzerindeki kontrolün yoğunluğuna göre, en merkeziden (kamu ofisleri-bürolar) daha merkezi olmayanlara (pazarlar) kadar farklılaştırılır. Dikey eksen boyunca, karar haklarının işlediği mekanizmalar, daha merkezileşmiş olandan (komuta ve kontrol) merkezi olmayanlara (genel yasalar ve düzenlemeler yoluyla) kadar benzer şekilde merkezileşme derecelerine göre dağıtılır. Köşegen, bu iki boyutun eşleşmesine karşılık gelir ve teorik olarak merkezileştirmeden âdem-i merkezileşmeye kadar sektörün (ve diğer ağ altyapılarının) düzenlenmesinde yer alan genel ideal mezo-kurum türlerini karakterize eder. Burada iki nitelik karşımıza çıkar. Birincisi, mezo-kurumların merkezileştirme dereceleri boyunca karakterize edilmesinde yargılayıcı bir yön yoktur. Buna göre ilgili sektörün etkili ve verimli organizasyonu için merkezileştirme derecesinin iyi veya kötü olup

olmadığı tek başına söylenemez. İkincisi, gerçek dünyada düzenleyici kurumların çoğu köşegen tarafından önerilen teorik eşleştirme biçimlerine karşılık gelmez. Bir anlamda çoğu düzenleme yanlış hizalanmış ve farklı özellikleri karıştırıyor olarak görülebilir. Bu bir anlaşmazlığın kaynağı olabilir ama aynı zamanda arzu edilen reformlara doğru iten teşviklerin kaynağı da olabilir (Menard, 2017: 4).

Şekil 2. Temel Yapıların Görünüşü

Kaynak: Menard, 2017: 4

Mezo-kurumların işleyişi mekanizma ve aygıt üzerinden gerçekleşir. Örneğin regülasyon bir mekanizma iken, düzenleyici kurum bir aygıttır (Menard vd., 2018, 3). Mezo-kurumlar üç temel yöntemle işlemlerini gerçekleştirir. Birincisi hakların ve kuralların dönüşümü ve dağılımıdır. Buna örnek olarak bir sektöre getirilecek regülasyon kararında kuralların oluşturulması, standartların sağlanması, rekabetin oluşturulması ve böylelikle hakların dağıtılması gösterilebilir. İkincisi uygulama aşamasıdır. Buna göre mezo-kurumlar spesifik kural ve hakların uygulanmasında merkezi roledirler. Örneğin kurallara uymayan firmalara cezaların uygulanması ve piyasa dışı bırakılması gerçekleştirilebilir. Üçüncüsü gözlem ve teşviiktir (Menard, 2018: 8).

Diğer yandan mülkiyet ve karar haklarının izlenmesini organize etmek için gerekli aygıtların ve mekanizmaların oluşturulması ve çalıştırılması ve ayrıca kamu makamlarının sürekli denetim içerisinde olması politik işlem maliyetini ortaya çıkarmaktadır. Ağ altyapılarını düzenleyen mezo-kurumlar söz konusu olduğunda,

Şekil 2'de gösterilen alternatif çözümler politik işlem maliyetinin seviyesini belirler (Menard, 2017: 5).

Bu noktada mezo-kurumların inşasının zorluğundan bahsetmek gerekir. Paradoksal olarak, kuralların karmaşıklığı kendi başına ek bir belirsizlik kaynağı olabilir. Bu karmaşıklığı besleyen çeşitli özellikler şunlardır (Menard, 2017: 1):

- Kuralların çeşitliliği. Çünkü kurallar çok çeşitli teknolojik, ekonomik, çevresel ve sağlık sorunlarını kapsamaktadır.
- Çok aşamalı karar verme sistemleri (yerel, bölgesel, ulusal, uluslar üstü).
- Potansiyel olarak birbiriyle çelişen hedefleri olan kullanıcıların olması.
- Kurumsal düzenlemeleri inşa etmenin ve koordine etmenin maliyeti.
- İstenilen değişikliklerin fizibilitesini belirsizleştiren kurumların yapışkanlığı.

Yüksek performanslı kamu sektörü, kurumsal ve ulusal stratejik hedeflere ulaşmasıyla ekonomik büyüme ve kalkınmanın anahtarıdır. Modern organizasyonların teknik, sosyal, politik ve ekonomik faktörlerde hızlanan değişimine yanıt olarak mezo-düzeyde önemli dönüşümler yapılması gerekmektedir. Vatandaşların talep ettiği yüksek performansı sunmak için, devlet kuruluşlarının odaklarını hizmet işlemleriyle geleneksel meşguliyetten daha büyük bir amaca kaydırmaları gerekmektedir. Yüksek ve düşük performanslı kamu kuruluşlarının durumunu analiz etmek için Parstan ve Goodman (2008) beş unsur kullanmıştır. Bunlar liderlik kalitesi, insan kaynakları kalitesi, örgüt sistem kalitesi, kamu hizmet kalitesi ve vatandaş-kamu sektörü ortaklık kalitesidir (Feyissa, 2018: 380). Bu noktada devlete sunulan politika önerileri şu şekilde sıralanmaktadır (Feyissa, 2018: 407):

- Liderlerin uygun şekilde seçildiği, sürdürülebilir kamu liderliği geliştirme ve bilgi yönetimi stratejileri aracılığıyla değere dayalı, ilke merkezli ve hesap verebilir kamu liderliği.
- Kamu kuruluşlarının pratik uygulamaya dayalı olarak olgunluk modelini hayata geçirerek strateji odaklı ve modern kamu kuruluşlarının oluşturulması.
- Zihniyet geliştirme odaklı eğitim ve diyalog yoluyla kamu görevlilerinin psikolojik veya katkı uyumunu teşvik etmek; göreve yönelik özel hazırlanmış eğitim ve işle ilgili koçluk yoluyla beceri uyumunu güçlendirmek ve işyerinde konuşlandırma hizalamasının iyileştirilmesi ve böylece doğru pozisyon için doğru kişinin pratikte retorikten daha fazla uygulanması.

- Kamu sektöründe sürdürülebilir yüksek performans için bir hesap verebilirlik kültürü oluşturmak. Bunun için kamu görevlilerinin taahhüdüyle performans ölçümü yapılması, sistemin yürütülmesi için kolaylaştırıcı çalışma ortamının oluşturulması ve vatandaşlara ilişkin tüzüğü kurumsallaştıran, onlara değer veren ve hesap verebilirlik kültürünü teşvik ederek stratejik performans yönetim sisteminin oluşturulması.

2.2. Mezo-ekonomik Kurumlar

İktisat teorisindeki mikro-makro ikileminin modern ekonomide giderek karmaşıklaşan ilişkileri ve ortaya çıkan yeni yapıları incelemeye izin vermez. Bu ortodoks anaakımın dışında, heterodoks iktisatta bu yeni olguların anlaşılmasına ve analizine adanmış yeni bir ekonomi teorisi alanı oluşmaya başladı. Buna heterodoks mezoekonomi denilmektedir. Heterodoks mezo-ekonomik çalışmaları dört başlıkta incelemek mümkündür: Yerelleştirilmiş yapıların mezo-ekonomisi, ağ yapıların mezo-ekonomisi, kurumsal mezo-ekonomi ve yeniden üretim mezo-ekonomisi. Bu gruplama reel ekonominin ve ekonomik kalkınmanın giderek artan karmaşıklığını mekânsal, işlevsel ve zamansal ekonomik yapılarla incelemektedir. İlgili kavramlar şu şekilde açıklanabilmektedir (Kirdina-Chandler ve Maevsky, 2020: 10-17):

- Yerelleştirilmiş Yapıların Mezo-ekonomisi: Bu tür mezo-ekonomik yapılar, bireysel firmalara kıyasla daha karmaşıktır. Tek boyutlu değil, çok boyutludurlar. Bu yapılar, şirketler üstü bir yapıya sahiptir ve bölgeler, sektörler, endüstriler vb. gibi ekonomik alanlardaki "yerel bağlantılar" ile karakterize edilir. Bu nedenle, bu kavram yerelleştirilmiş yapıların mezo-ekonomisi şeklinde tanımlanmaktadır.
- Ağ Yapılarının Mezo-ekonomisi: Ağ yapılarının mezo-ekonomisi, kümeleri analiz etmek için mezo-ekonomik yaklaşım sunar. Kümeler, birbirine bağlı heterojen bağımsız ekonomik birimlerden ve bu ajanların rollerini belirleyen yerel özel kurumlardan oluşan ve sınırları belirsiz olan yerelleştirilmiş mezo-ekonomik sistemler olarak tanımlanır. Çalışılan nesnelere arasında yenilik kümeleri, bilim ve mühendislik kümeleri, uluslararası ekonomik bütünleşmenin küme sistemleri vb. yer almaktadır. Kümeler çoğunlukla mekânsal ve teknolojik faktörlerin bir kombinasyonu olarak görülür.
- Kurumsal Mezo-ekonomi: Ağ yapılarını analiz etmenin modern yolu, tamamen maddi nesnelere dikkate alınmasının ötesine geçmektedir ve giderek daha fazla kurumsal faktörlerin analizini içermektedir. Bu anlayış, "kurumsal mezo-ekonomi" olarak tanımlanan önemli heterodoks mezo-

ekonomik araştırma alanına büyük ölçüde karşılık gelmektedir. Mezo-koordinasyon süreci, örneğin bir kuralın somutlaştırılması yoluyla ekonomide mezo-düzeni desteklemek için sürekli onarım ve bakımla güçlendirilerek kurumsallaşma eğiliminde olmasıdır. Kurumsal mezo-ekonominin amacı, kurumları ve bunların oluşum kurallarını incelemektir. Bu yönüyle iktisat teorisindeki çeşitli teorik geleneklerden ayrılmaktadır. Evrimsel iktisadı savunan bazı kurumsal mezo-iktisatçılar, ekonomik evrim sürecinde bu tür kuralların nasıl oluştuğuna ve değiştirildiğine özellikle dikkat ederler. Geliştirilen yenilikçi çözümlerin ortaya çıkmasıyla, kurumsal kuralların değişmesi, beraberinde ekonomik gelişim kurallarının ortaya çıkması, uyarlanması, yayılması ve kurumsallaşması aşamaları ortaya çıkar ve sonuç olarak ekonomik performans artar.

- **Yeniden Üretim Mezo-ekonomisi:** Heterodoks mezo-ekonominin yeni ve az bilinen bir yönü yeniden üretim mezo-ekonomisidir. Bu alan metodolojik olarak Karl Marx'ın klasik sermayenin yeniden üretimi teorisiyle ilişkilidir ve onu kreatif bir şekilde geliştirir. Teorinin göze çarpan özelliği, gerçek ekonomik süreçlerin koordinasyon mekanizmalarının analizine ve ayrıca maddi ve teknolojik faktörlerin dikkate alınmasına vurgu yapmaktır. Bu teoride sermaye ve tüketim malları birlikte ele alınmaktadır. Bu üretim yapıları bir bütün olarak ekonomiyi oluşturur. Üretim yapılarının her birinin sabit sermayesi periyodik olarak değiştirilir ve yenilenir. Böylelikle ekonominin yeniden üretimi süreci sağlanmış olur. Oluşturulan bu modellerle, bir yandan emtia ve nakit akışları, diğer yandan da yatırımın tüketime bağlanması sağlanmış olacaktır. Bu heterodoks mezo-ekonomik modellerde, paranın diğer iş süreçleriyle tutarsızlığı da ortadan kaldırılmış olur.

Heterodoks mezo-ekonomi, mezo-ekonomik temellere dayanan basitleştirilmiş mikroekonomik temellerin reddedilmesiyle karakterize edilir. Modern ekonomik paradigmanın anlaşılır kılınması için bu tarz heterodoks ekonomik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Böylelikle uygulamada ortaya çıkacak boşluklar doldurulacak ve yeni tamamlayıcı düzenlemeler geliştirilecektir.

2.3. Mezo-Kurumların Önemi

Mezo-kurumlar literatürü incelendiğinde sadece düzenleyici kurumlara odaklanılmıştır. Ancak mezo-kurumlar toplumlar, ülkeler ve bölgeler arasında aynı genel kurallara tabi olsa da önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bu durum kamu otoritelerinin kurumsal kapasitelerine, güvenilir taahhüde ve özerk düzenleyici kurumların gelişime bağlıdır (Droege ve Johnson, 2007: 95-96).

Örneğin bir iklim değişikliği konusunda devlete ait kapasitenin geliştirilmesi ve toplulukların yönlendirilmesi için mezo-kurumlara daha fazla fon ayrılması gerekmektedir. Böylelikle kalkınma çabalarının temelinde bulunan yerel toplulukların sorunlarının belirlenmesi, planlanması ve katılımcı yaklaşımlar geliştirilmesi sağlanabilir (Rasmussen vd., 2019: 355-356). Benzer şekilde mezo-kurumların yokluğu, sağlık sektöründe oluşan sosyoekonomik eşitsizlikleri karşımıza çıkarmaktadır. Örneğin çocukluktan başlayarak yetişkinliğe kadar farklı gelişim aşamalarında sağlık eşitsizliklerini üretmede kurumların rolü, yani mikro (birey) ve makro düzey arasında bağlantı oluşturan toplumsal varlıklar hakkında teorik ve ampirik bilgi eksikliği bulunmaktadır. Bu eksiklik, kurumlar tarafından alınan politikalar veya kurumsal müdahaleler gibi önleyici tedbirlerin etkili bir şekilde tasarlanmasını engellemektedir (Richter ve Dragano, 2017: 163-164). Diğer bir sorun karmaşık sosyal sorunlara ilişkindir. Bu sosyal sorunlara yoksulluk, kentsel hareketlilik, gelir eşitsizliği ve toplumsal şiddet olayları örnek verilebilir. Bu sosyal sorunlar, çoklu sistem ve aktörler arasında önemli karşılıklı bağımlılıklar içerdiğinden, yenilikçi çözümler geliştirmek ve uygulamak, yerleşik kurumların yeniden müzakere edilmesini veya yenilerinin inşa edilmesini gerektirmektedir. Çünkü aktörler arasındaki sosyal etkileşimler, aktörlerin neden mikro düzeyde sosyal inovasyona katıldıklarını açıklayabilirken, sosyal değişimi gerçekleştirmek için gereken sürekli çabalar mezo-düzeyde daha iyi anlaşılmaktadır (Van Wijk vd., 2018: 2-5).

Sistemin yürütülmesinde gözlem ve teşvik için mezo-kurumlar kritik roledirler. Buna örnek olarak güvenlik standartlarının gözlemlenmesi ve sisteme giriş için yeterli teşvik sağlanması verilebilir (Menard, 2018: 8). Diğer bir örnek olarak teknoloji transferi verilebilir. Bu alanda araştırmacıların orta düzeye yoğunlaşmasına daha fazla ihtiyaç bulunmaktadır. Bu mezo-kurumlara örnek olarak bölgesel kamu otoriteleri, ulusal finansman ajansları, kamusal ve özel olarak finanse edilen kuluçka merkezleri ve teknoloji transfer ofisleri verilebilir. Orta katman çalışmaları için bir başka potansiyel alan, teknoloji transferinin bölgesel ve endüstri bağlamını incelemektir. Çünkü ekonomik, sosyal ve teknolojik donanımlarda farklılıklar olan bölgelere ve bunun teknoloji transferini nasıl etkilediğine odaklanmaya ihtiyaç vardır (Cunningham ve O'Reilly, 2018: 551).

Pek çok ülkede, yasada ve politikada belirtilenlerle fiilen sahada olup bitenler arasında önemli bir boşluk vardır. Buna politika uygulama boşluğu denilmektedir. Bu durumda kurumsal düzenlemelerin, verilen teşviklerin ve kullanılan kaynakların yanlış hizalanması sebebiyle politikalar kısmen veya tamamen başarısızlığa sürüklenebilmektedir (Hudson vd., 2019: 2). Dolayısıyla bahsedilen

politik uygulama boşluğunun ortadan kaldırılması, kurumsal verimliliğin artırılması ve geliştirilmesi için yeni-spesifik mezo-kurumların kurulması, yenilenmesi ve yönetilmesi gereklidir. Tamamlayıcı kurumsal düzenlemeler, makro ve mikro düzeyler arasındaki boşluğu doldurmalıdır. Örneğin mezo-düzeyde sınırların korunması, sağlık hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi ve siber tehditlere karşı savunma yapmak için çeşitli kurumlar geliştirilebilir. Ayrıca birbirine sıkı sıkıya bağlı bu üç katman kurumun (mikro, mezo ve makro) adaptasyonunun ve yenilenmelerinin gerçekleştirilmesiyle, istikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin teşvik edilmesi sağlanacaktır (Roberts, 2019: 27).

3. SONUÇ

Bu çalışmada mezo-kurumlar, bu kurumların işleyişi ve önemi üzerinde durulmuştur. Mezo-kurumlar; makro ve mikro kurumlar arasındaki orta katmanı oluşturan spesifik kurallar ve kurumsal düzenlemelerdir. Ancak literatürde mezo-kurumlar konusunda yapılan çalışmalar sınırlıdır. Mezo-kurumları genel çerçevesiyle anlatan Türkçe bir çalışma literatürde bulunmamaktadır.

İktisat teorisindeki mikro-makro ikilemi, modern ekonomide giderek karmaşıklaşan ilişkileri ve ortaya çıkan yeni yapıları incelemede yetersiz kalmaktadır. Son dönemde yapılan heteredoks mezo-ekonomi çalışmaları bu alandaki bilinmeyen olguların anlaşılmasına ve analizine odaklanmıştır. Ekonomideki kompleks ilişkiler ağının daha iyi anlaşılması için farklı mezo-ekonomik gruplar tanımlanmaktadır. Çalışmada anlatılan dört farklı mezo-ekonomik yaklaşım tarihsel gelişim içerisinde ekonomik sistemlerin anlaşılması ve iktisadi ihtiyaçların giderilmesi amacıyla geliştirilmiştir ve gelişmeye devam etmektedir. Diğer yandan çalışmada farklı sektörlerle ilişkin verilen örneklerde mezo-kurumların yokluğu politik ve uygulama boşluklarını ortaya çıkardığı gösterilmiştir. Bu boşluklar yeni-spesifik mezo-kurumlar ve tamamlayıcı düzenlemelerle doldurulduğu takdirde iktisadi verimlilik artış gösterecektir.

Çalışmada kurumsal katmanların nasıl ilişki içerisinde olduklarını keşfetmek için üç yeni kavram anlatılmıştır. Bunlar kurumsal bağlantı, kurumsal tamamlayıcılık, kurumsal uyum şeklindedir. Bu kavramlar kaynakların oluşturulması, uygulanması ve kuralların işlevsel hale getirilmesinde işlem maliyetleri üzerinden bir verimlilik perspektifine dayanmaktadır. Bahsedilen üç katman kurumun uyumlarının daha iyi bir şekilde sağlanmasıyla ekonomik büyüme verimlilik artışları üzerinden hızlandırılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Cunningham, James A. & Paul O'Reilly. "Macro, Meso and Micro Perspectives of Technology Transfer", The Journal of Technology Transfer. 2018, 43:3, 545-557.

Çetin, Tamer. "Kurumsal ve Organizasyonel İktisat Üzerine", İktisat ve Toplum Dergisi. 2016, c.64, 10-19.

Çiçen, Yıldırım Beyazıt. "Kurumsal ve Organizasyonel İktisat", Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi. 2020, 12:1, 78-94.

Dopfer, Kurt, John Foster & Jason Potts. "Micro-meso-macro", Journal of Evolutionary Economics. 2004, 14:3, 263-279.

Droege, Scott & Nancy Brown Johnson. "Broken Rules and Constrained Confusion: Toward a Theory of Meso-institutions", Management and Organization Review. 2007, 3:1, 81-104.

Feyissa, Kebede Geneti. "A Comparative Analysis Of 'High' And 'Low' Performance Government Institutions At Macro, Meso And Micro Levels In Oromia Regional State Against High Performane Factors", Addis Abbaba University, 2018, Dissertation.

Haigh, Nardia & Andrew John Hoffman. "Hybrid Organizations: The Next Chapter in Sustainable Business", Organizational Dynamics. 2012, 41:2, 126-134.

Hudson, Bob, David Hunter & Stephen Peckham. "Policy Failure and the Policy-implementation Gap: Can Policy Support Programs Help?.", Policy Design and Practice. 2019, 2.1, 1-14.

Kirdina-Chandler, Svetlana G. & Vladimir I. Maevsky. "Mesoeconomics from the Heterodox Perspective and Its Structure", Journal of Institutional Studies. 2020, 12:2, 7-24.

Kim, Phillip H, Karl Wennberg & Grégoire Croidieu. "Untapped Riches of Meso-Level Applications In Multilevel Entrepreneurship Mechanisms". Academy of Management Perspectives. 2016, 30:3, 273-291.

Kruglova, Maria S. "Claude Menard's Meso-institution Theory and it's Application in the Institutional Design", Journal of Institutional Studies. 2018, 10:3, 49-57.

Menard, Claude. "Meso-institutions: The Variety of Regulatory Arrangements in the Water Sector", Utilities Policy. 2017, 49, 6-19.

Menard, Claude. “*Research Frontiers of New Institutional Economics*”, RAUSP Management Journal. 2018, 53:1, 3-10.

Menard, Claude, Alejandro Jimenez & Hakan Tropp. “*Addressing the Policy-implementation Gaps in Water Services: The Key Role of Meso-institutions*”. Water International. 2018, 43:1, 13-33.

Oliveira, Gustavo Magalhaes de. “*Essays on Meso-institutions: Evidences from the Dairy Sector*”, 2019, Doctoral Dissertation, Universidade de São Paulo.

Parston, Greg & John Goodman. “*High-performance Government Organizations: Principles for Creating Public Value*”. 2008, <http://www.bradytx.us/DocumentCenter/View/1152/Appendix-A-High-Performance-Government-Organizations---Principles-for-Creating-Public-Value>, (Erişim Tarihi: 24.09.2020)

Rasmussen, Julie. F., Esbern Friis-Hansen & Mikkel Funder. “*Collaboration between Meso-level Institutions and Communities to Facilitate Climate Change Adaptation in Ghana*”. Climate and Development. 2019, 11:4, 355-364.

Richter, Matthias & Nico Dragano “*Micro, Macro, but What about Meso? The Institutional Context of Health Inequalities*”, International Journal of Public Health. 2018, 63, 163-164.

Roberts, Alasdair. “*Bridging Levels of Public Administration: How Macro Shapes Meso and Micro*”, Administration & Society. 2019, 52:4, 631-656.

Van Wijk, Jakomijn, Charlene Zietsma, Silvia Dorado, Frank de Bakker & Ignasi Marti. “*Social Innovation: Integrating Micro, Meso, and Macro Level Insights from Institutional Theory*”. Business & Society. 2019, 58:5, 887-918.

Vinholis, Marcela de Mello Brandao, Maria Sylvia Macchione Saes, Marcelo Jose Carrer & Hildo Meirelles de Souza Filho. “*The Effect of Meso-institutions on Adoption of Sustainable Agricultural Technology: A Case Study of the Brazilian Low Carbon Agriculture Plan*”. Journal of Cleaner Production, 2020, 124334.